

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULUNDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE DEMOKRATİK TUTUM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Murat TEKİN¹ Mustafa YILDIZ¹ Sefa LÖK¹ Özden TAŞĞIN¹

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; beden eğitimi ve spor Yüksekokulunda öğrenim gören beden eğitimi öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf, anne ve baba öğrenim düzeyi değişkenlerine göre demokratik tutum düzeylerinin incelenmesidir.

Araştırmanın örneklemini; Selçuk Üniversitesi ve Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören 135'i kız 163'ü erkek toplam 298 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak, Gözütok (1995)¹⁸, tarafından geliştirilen "Demokratik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

Verilerin çözüm ve yorumlamasında; farklılıkları belirlemek için *t* testi, One Way Anova (tek yönlü varyans analizi) testi kullanılmış ve gruplar arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirleyebilmek için de Tukey testi kullanılarak anlamlılık $P<0,05$ alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve α güvenirlilik katsayısı 0,78 bulunmuştur.

Bu çalışmanın sonucunda; beden eğitimi ve spor Yüksekokulunda öğrenim gören öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri cinsiyet, anne ve baba öğrenim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunurken, sınıf değişkenine göre ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Öğretmen Adayı, Demokratik Tutum, Cinsiyet, Sınıf, Anne Öğrenim, Baba Öğrenim

INVESTIGATION OF THE DEMOCRATIC APPROACH LEVELS OF THE TEACHER CANDIDATES WHO STUDY AT PHYSICAL EDUCATION AND SPORT ACADEMY ACCORDING TO VARIOUS VARIABILITIES

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the physical education teacher candidates' sex, class, mother and father learning and the democratic approach levels according to various variability's.

The sample of the study consists of 163 girls and 135 boys, totally 298 students from 1st 2nd 3rd and 4th classes, students who study at the department of physical education and sports teacher of Selçuk University and Karamanoğlu Mehmetbey University.

First of all available information's related to aim of study were given by consulting the scanned literature. Therefore, a theoretical frame which is about the topic was done. Secondly; democratic approach levels which developed by Gözütok (1995)¹⁸ was used.

On the analyzing and commenting, to determine differences; *t* test, one Way ANOVA (one way variance analyze) were used and to determine the difference between the groups tukey test was used and $P<0,05$ significance was received. SPSS (Statistical package for social sciences) was used to assess the data assessment and finding the calculated the values. Cronbah α 0,78

As a result of this study; the teacher candidates who study at physical education and sport academy; sex and father and mother's variant standard of learning; as there is a meaningful difference; according to class variant there is no differences.

Key words : Physical Education, Teacher Candidate, Democratic Approach, Sex, Class, Mother Learning, Father Learning

GİRİŞ VE AMAÇ

Toplumların yaşam kalitesinin, ekonomik gelişmişlik düzeyinin yanında demokrasideki gelişmişlik düzeyi ile de yakından ilgili olduğu görülmektedir. Harber 2002²¹, demokratik tutum ve değerlerin, öğrenilebilir olduğunu ve kalıtsal olmadığını vurgulamaktadır²².

Demokraside bireye değer vermek esastır. Bireyin kişi olarak varlığına büyük değer verilir. Otoritesi akıldır, yönetimi de inandırmaktır²⁵.

Demokrasinin eşitlik, özgürlük, laiklik, adalet, hümanizm, hoşgörü, sevgi, saygı, katılımcılık (çoğulculuk), insan hakları, diyalog, iletişim ve barış gibi kavramlarla yüklü olması nedeniyle bu kavramların kazandırılabilmesi, aile ve okulda demokratik ortamların sunulması ile mümkündür²⁸.

Demokratik davranışlar insanın düşüncesine yerleşip davranışa dökülmediği sürece hayat bulamazlar. Yani demokratik değerler yaşayarak öğrenilir, bunu sağlayacak ilk ortam ise çocuğun hayata adım attığı andan itibaren karşısına çıkan

¹ Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu murattekin

ve demokratik davranışların öğrenilmesi ve uygulanması konusunda model olacak aile ortamıdır. Demokratik tutum ise, eğitim ile kazanılır. Eğitim ile kazandırılacak olan demokratik tutum ise yalnızca eğitim kurumlarından beklenmemeli ilk eğitim ailede verilmeye başlanmalıdır. Toplumsal değer ve sistemlerin bir aktarıcısı olan aile, siyasal bilinç konusunda okuldan önce çocuğa bazı bilgi, tutum ve davranışları kazandırmaktadır. Örgün eğitime başlamadan önce çocuk, beden, akıl ve karakter gelişiminde önemli bir yer tutan bir zaman dilimi yaşamaktadır. Bu gelişimin büyük bir kısmı evde geçmektedir. Bu nedenledir ki, demokrasinin tohumları evde, aile yaşamında ve ilişkilerinde ekilmektedir. Ailenin kazandıracığı hususlar arasında en temelli olanı kişilere saygıdır. Eğitici ana-babalar çocuklarını bir kişi olarak, değerli bir varlık olarak ele alarak kendi içlerinde açıklık, dürüstlük ve gerçeğe saygıyı yaşamak ve yaşatmak durumundadırlar⁴.

Yanardağ'a (2000)³¹ göre; ailenin bu konudaki önemi şu şekilde ifade edilmektedir: duyarlı anne ve babalar, toplumun ve devletin kazanacağı demokrasi bilincinin farkındadırlar. Aile olarak demokrasi eğitimi çocuklarına verebilmek için gerekli zemini hazırlarlar. Demokrasi eğitimi ailede başlar, toplum tabanına yayılır. Devlette ise daha da gelişir, onun içindir ki bu gelişme sürecini başlatabilecek bireyin yetişmesinde büyük rol oynayan aile kurumunun önemi ortadadır. Aile çocuğa belirli bir demokratik anlayış kazandırdıktan sonra çocuk ergenlik çağında toplumla içli dışlı olmaya başlar.

Ailenin demokratik olup olmaması çok önemlidir. Çünkü toplumsal demokrasinin temellerinin atıldığı ilk kurum ailedir. Bu anlamda demokratik toplum adına aile yaşamı bir başlangıç noktasıdır. İşte bu sebeple aile yapısının temel taşlarını temsil eden anne ve babaların eğitim düzeyleri üzerinde durulması gereken bir konudur. Anne ve babalar eğitimleri ile doğru orantılı olarak çocuklarını yetiştirirler. Örneğin çocuğun "kişiye saygı" anlayışını kazanması, bir birey olarak kendine olan güveni, durumlar karşısında gerçekçi, dürüst ve açık olabilmesi gibi hususlar ilk olarak aile ortamında ve doğrudan anne ve babalar kanalıyla çocuklara aktarılmaktadır. Bu durum da, anne ve babaların eğitim seviyelerinin ne denli önemli olduğunu açıklamaya yeterlidir⁵.

Bilgiyi kullanabilen ve erişebilen yapısalcı ve yaratıcı demokratik tutum ve davranışlara sahip olan, insan hakları ve özgürlüklerine karşı duyarlı olan bugünün öğrencileri, kendi öğrenimleri için sorumluluk sahibi ve aktif olduklarında ve de öğrenci merkezli stratejilere başvurulduğunda, eğitimsel bir ortamda yetiştirilebilirler²⁵. Birlikte yaşama kurallarının en yoğun olarak yaşandığı yer olan okul; demokrasi, hak ve özgürlük, saygı ve hoşgörü gibi değerlerin sınanması ve yerleşmesi için eşit bulunmaz bir ortamdır. Bu ortamda öğretmenlerin en temel görevlerinden biri, öğrencilerin düşünen ve düşünceye saygılı bireyler olarak yetiştirmelerine yardımcı olmaktır³². Anlaşılacağı üzere demokrasinin genç kuşaklara öğretilmesi, betimlenmesi ve geliştirilmesi okulun görevleri arasındadır. Okuldaki demokrasi uygulamaları, öğrencilerin bu yolda davranış geliştirmelerini sağlamalıdır. Genç kuşakların, ilk örneklerini ailede aldıkları ya da almaları gereken demokrasi sevgisi, okul ortamında gelişir¹⁰.

Bilindiği gibi eğitim ve öğretim faaliyetleri, genellikle sınıf ortamında meydana gelmektedir. Sınıf içinde öğrencilerin öğretmenleriyle ve arkadaşlarıyla olan ilişkileri, öğretmenlerin ise öğrencileriyle olan ilişkileri sınıf ortamının havasını belirlemektedir. Otoriter bir hava sınıftaki etkileşim ve iletişimi en düşük seviyede tutmaktadır. Böyle bir havada endişe ve tedirginlik yaygınlaşmaktadır. İyi bir sınıf havası, öğrenme süreçlerini yerinde kullanan ve demokratik liderlik davranışı gösteren öğretmen tarafından geliştirilmektedir. Böyle bir ortamda öğrencilerin istenilen çabuklukta işe koyuldukları ve iş tamamlanıncaya kadar çalışmalarını ilgiyle sürdürdükleri

görülmektedir. Demokratik bir sınıf ortamının varlığı, öğrenci başarısını etkileyen önemli faktörlerden biri olduğu kadar, öğrencilerde demokratik tutum ve davranışların geliştirilmesinde de önemli bir faktördür².

Demokratik yaşam kültürünü ve demokratik değerleri kazandırma görevi, okulun ve eğitim programlarının temel görevleri arasında sayılmaktadır^{7,1}.

Davies (1999)⁶, demokratik yaşam kültürünün gelişmesini, eğitim sistemlerinin demokratik oluşuna bağlamaktadır. Konuya bu yönden bakıldığında, okul öncesi eğitimden yüksek öğretime kadar her aşamada öğrencilere, eleştirel düşünebilme, sorgulama ve tartışma becerilerinin kazandırılması gerekmektedir^{13,19,27}.

Demokrasinin en büyük güvencesi kendisinin ve başkalarının haklarını ve görevlerini bilen, bu sorumluluğu taşıyabilen eğitilmiş insanlardır. Eğitimin en önemli görevi, demokrat bir toplum yaratmaktır¹⁸.

Demokrasi eğitimi ile özgür düşünebilen, araştırmacı, iyi ilişkiler kurabilen, saygılı, hoşgörülü ve kendi kararlarını kendi verebilen demokrat insanlar yetiştirmek amaçlanmaktadır¹⁷.

Çağdaş ve demokratik toplumlarda, demokratik tutum ve davranışları benimseyen vatandaş; bağımsız düşünebilen, problem çözmede bilimsel yöntemlerden yararlanabilen, kendisine ve etrafına karşı dürüst davranabilen, açık fikirli, aksine bir dayanağı olmadığı sürece karşı fikirlerde bile mantık arayabilen, onlarında saygıdeğer olduğunu içtenlikle kabul edebilen, kendi görüşüne ters düşse bile bilimsel gerçekleri kabul edebilen, kendi görüş ve davranışlarında da yanılabilirliğini peşinen kabul edebilen, olaylar arasında neden sonuç ilişkisi arayabilen ve kendisine sunulan yargılar için kanıtlar isteyebilen bir kişiliğe sahiptir²³.

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan bazı çalışmalar incelendiğinde şu sonuçlar bulunmuştur; Genç ve Kalafat (2008)¹⁴ "Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin değerlendirilmesi" adlı çalışmalarında öğretmen adaylarının cinsiyetlerine ve öğrenim şekillerine göre demokratik tutumları ile ilgili görüşleri arasında farklılık olduğu, öğrenim gördükleri sınıflara, anabilim dallarına ve anne ve babalarının öğrenim durumlarına göre ise farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Gömleksiz ve Kan (2008)¹⁷ eğitim fakültesi ve tezsiz yüksek lisans programlarına kayıtlı öğretmen adaylarının demokratik tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda öğrencilerin demokratik tutum puanları arasında öğrenim gördükleri bölümlere, cinsiyetlerine ve anne-babalarının eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur.

Genç ve Kalafat (2007)¹⁵ yapmış oldukları araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile problem çözme becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesini amaçlamışlardır. Sonuçta öğretmen adaylarının cinsiyetlerine ve öğrenim şekillerine göre demokratik tutumları ile ilgili görüşleri arasında farklılık olduğu; öğrenim gördükleri sınıflara, anabilim dallarına ve anne-babalarının öğrenim durumlarına göre farklılık olmadığı bulunmuştur.

Toper (2007)³⁰ "İlköğretim İkinci Kademe Demokrasi Eğitimi: İkinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları Sergileme Düzeyleri (Kars ili Örneği)" adlı çalışmada öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışlarının cinsiyet, branş ve kıdemlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye çalışmıştır.

Karahan ve Diğerleri (2006)²²'nin yaptıkları "Öğretmen Adaylarında Demokratik Tutum, Nevrotik Eğilimler ve Kendini Gerçekleştirme" adlı araştırmada öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinin; nevroitik eğilimlere, kendini gerçekleştirme düzeyine ve sosyal ilişkilerde yeterlilik düzeyine göre değişip değişmediğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin demokratik tutum düzeyleri düştükçe nevroitik eğilimlerin

arttığı, kendini gerçekleştirme düzeyinin ve sosyal ilişkilerde yeterlilik düzeyinin ise düştüğü bulunmuştur. Araştırmada ayrıca bir sivil toplum örgütünün siyasal - kültürel etkinliklerine katılan öğrencilerin Demokratik Tutum Ölçeği puanlarının 1. sınıfa devam eden öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunurken, araştırmaya katılan kız ve erkek öğrencilerin demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Güven (2005)²⁰ yaptığı çalışmada, tarih öğretiminde öğrencilerin demokratik tutumları üzerinde, çeşitli değişkenlerin ne gibi etkileri olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Anne-baba eğitim düzeyinin yükselmesi ve davranış biçimlerinin demokratik olması, öğrencilerin tutumlarını olumlu etkilemiştir.

Saraçoğlu ve Diğerleri (2004)²⁸'un yapmış oldukları "İzmir ilinde Çeşitli Kurumlarda Görev Yapan Öğretmenler ile Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma" adlı çalışmada öğretmen ve öğretmen adaylarının çeşitli değişkenler açısından demokratik tutumlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının öğrenim gördükleri kurumlara, cinsiyete, bölümlere, yaş gruplarına, ailelerinin yaşadıkları yerleşim birimlerine, mezun oldukları lise türüne, anne - babalarının eğitim düzeyine ve mesleklerini sevme durumlarına göre farklılaştığını; öğretmenlerin demokratik tutumlarının ise görev yaptıkları kurum, cinsiyet, branşlar, kıdemler, mezun oldukları kurumlar, branş ve çalıştıkları kurumdan memnun olma durumları açısından anlamlı bir biçimde değişmediği bulunmuştur.

Demir (2003)⁸ yaptığı araştırmada, ilköğretimde görev yapan sınıf öğretmenlerinin gösterdikleri demokratik davranışlara ilişkin öğrenci görüşlerini saptamaya çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda kız öğrenciler, erkek öğrencilerin görüşlerine oranla öğretmenlerinin daha demokratik olduğunu, erkek öğrenciler de kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere oranla daha demokratik olduğunu görüşünü savunmuşlardır.

Yanardağ (2000)³¹'in yaptığı "Üniversite Gençliğinin Demokratik Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma" konulu araştırmasının sonucunda; cinsiyet faktörü açısından kızların daha demokratik tutum sergilediklerini bulmuştur.

Büyükkaragöz (1995)³ yaptığı araştırmada yükseköğretim gençliğinin demokratik tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmanın sonucunda; ortak bilim gruplarında (Sosyal ve Siyaset Bilimleri, Fen ve Sağlık Bilimleri, Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumları, Mühendislik ve Teknik Eğitim veren Yükseköğretim Kurumları) öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin sergiledikleri demokratik tutumlar arasındaki fark kız öğrenciler lehine bulunmuştur.

Perliger ve Diğerleri (2006)²⁶ "Lise Öğrencileri Arasındaki Demokratik Tutumlar: Sınıf Ortamı Anlayışının Oynadığı Rol" adlı araştırmada vatandaşlık eğitimi, sosyo-demografik özellikler, sınıf ortamının algılanışı ve demokratik tutumlar arasındaki ilişkileri çözmek amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, vatandaşlık eğitiminin öğrencilerin demokratik tutumlarında küçük bir etkisi olduğu, bu çalışmaya katılan öğrenciler arasında demokratik sınıf ortamının demokratik tutumların içselleştirilmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu ve sosyo-demografik özellikler ile demokratik davranışlar arasındaki ilişkinin demokratik sınıf ortamının algılanması ile kısmen ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Demoulin ve Kolstad (2000)⁹'in yaptığı araştırmada öğretmenlik eğitimi alan ve yaşları 18 ile 43 arasında değişen 1453 deneğe Demokratik Olgunluk ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; yaşı daha büyük olan öğrencilerin genç öğrencilere göre ve bayan öğrencilerin de, erkek öğrencilere göre demokratik olgunluk düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır²².

Demokrasi değerleri ancak tutum ve davranışlar düzeyinde yaşantısal olarak kazanılabilir. Tutum ve davranışa dönüşmeyen demokratik değerler zamanla kaybolur. Demokratik tutum düzeyleri yüksek kişiler, ilişkiler kurabilen, kendi kendine karar verebilen, eleştirel düşüncelere açık olan, insancıl, yapıcı ve yaratıcıdır. Eğitim; yaşantılar boyunca araştırmacılar tarafından yapılan gözlemler sonucunda öğretmen adaylarında tartışma, dinleme, eleştirel düşünme düzeylerinde birbirinden farklı tavır sergiledikleri görülmektedir. Bu çalışmamızın amacı da; beden eğitimi ve spor yüksek okulunda öğrenim gören öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf ve anne-baba öğrenim düzeyi değişkenlerine göre demokratik tutum düzeylerinin belirlenmesidir.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 189 ve Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 174 olmak üzere toplam 363 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise; Selçuk Üniversitesi ve Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 135'i kız, 163'ü erkek toplam 298 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak, Gözütok (1995)¹⁸, tarafından geliştirilen "Demokratik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Veri toplama aracının özellikleri aşağıda verilmiştir.

Demokratik Tutum Ölçeği

Gözütok (1995)¹⁸ tarafından, öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin demokratik tutum düzeylerini belirleme amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, toplam 50 madde içeren likert tipi bir tutum ölçeğidir. Alınabilecek puanlar 0-50 arasında değişmekte olup, yüksek puan demokratik tutum düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçek; "Published for the Attitude Research Laboratory" tarafından 1980 yılında geliştirilen ve birçok ülkede uygulanan "Teacher Opinonaire on Democracy" ölçeğinin G ve H formlarının Türkiye'ye uyarlanması sonucu geliştirilmiştir. İlk aşamada 130 madde içeren ölçek, uzman kanısı incelemesinden sonra 100 maddeye düşürülmüştür. Daha sonra ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimde çalışan 400 kişilik bir gruba uygulanmış ve uygulama sonucunda Türk Eğitim Sistemi'ne uyarlama amacıyla eleme yapılarak 50 maddelik bir ölçek haline getirilmiştir. Daha sonra test - tekrar test yöntemiyle 100 kişilik bir öğretmen ve akademisyen grubuna bir ay arayla uygulanmış ve iki uygulama arasındaki puanların güvenilirlik katsayısı 0,87 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin çözüm ve yorumlamasında; *t* testi, One Way Anova (tek yönlü varyans analizi) testi kullanılmış ve gruplar arasındaki farkı belirleyebilmek için de Tukey testi kullanılarak anlamlılık $P < 0,05$ alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve alpha güvenilirlik katsayısı 0,78 bulunmuştur.

BULGULAR

Tablo 1 Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Düzeylerinin Karşılaştırılması

	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Erkek	163	28,1779	2,5238	3,731	0,000
Kız	135	29,3481	2,8893		

Cinsiyet değişkenine göre; öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [t değeri =3,731 P=0,000<0,05]. Ortalama değerlere baktığımızda; erkek öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının ortalaması ($\bar{X}$ =28,1779) iken kız öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının ortalaması($\bar{X}$ =29,3481) dur.

Tablo 2 Sınıf Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Düzeylerinin Karşılaştırılması

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar arası	16,520	3	5,507		
Grup içi	2235,081	294	7,602	0,724	0,538

Sınıf değişkenine göre öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [F değeri =0,724 P=0,538 > 0,05].

Tablo 3 Baba Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Düzeylerinin Karşılaştırılması

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar arası	44,700	2	22,350		
Grup içi	2206,901	295	7,481	2,988	0,050

Baba öğrenim düzeyi değişkenine göre öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [F değeri =2,988 P=0,050<0,05].

Tablo 4 Baba Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Düzeylerinin Hangi Gruptan Kaynaklandığını Gösteren Dağılım

	Baba Öğrenim Düzeyi Değişkenleri	Ortalamalar farkı	P
İlköğretim	Ortaöğretim	0,8836	0,044
	Lisans	0,5049	0,465
Ortaöğretim	İlköğretim	-0,8836	0,044
	Lisans	-0,3788	0,704
Lisans	İlköğretim	-0,5049	0,465
	Ortaöğretim	0,3788	0,704

Baba öğrenim düzeyi ortaöğretim olan öğretmen adaylarının ilköğretim olanlara göre demokratik tutum düzeyleri yüksek çıkmıştır.

Tablo 5 Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Düzeylerinin Karşılaştırılması

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar arası	191,393	2	95,697		
Grup içi	2060,207	295	6,984	13,703	0,000

Anne öğrenim düzeyi değişkenine göre öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [F değeri =13,703 P=0,000<0,05].

Tablo 6 Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Düzeylerinin Hangi Gruptan Kaynaklandığını Gösteren Dağılım

Anne Öğrenim Düzeyi değişkenleri		Ortalamalar farkı	P
İlköğretim	Ortaöğretim	0,9445	0,017
	Lisans	2,5870	0,000
Ortaöğretim	İlköğretim	-0,9445	0,017
	Lisans	1,6424	0,001
Lisans	İlköğretim	-2,5870	0,000
	Ortaöğretim	-1,6424	0,001

Anne öğrenim düzeyi ortaöğretim olan öğretmen adaylarının ilköğretim olanlara göre, anne öğrenim düzeyi lisans olanların ilköğretim ve ortaöğretim olanlara göre demokratik tutum düzeyleri yüksek çıkmıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada; beden eğitimi ve spor yüksek okulunda öğrenim gören öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf, anne ve baba öğrenim düzeyi değişkenlerine göre demokratik tutum düzeyleri incelenmiştir. Çalışma ile ulaşılan sonuçlar ve üzerinde yapılan açıklamalar aşağıda sunulmuştur.

Cinsiyet değişkenine göre; öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$P < 0,05$]. Ortalama değerlere baktığımızda; erkek öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının ortalaması ($\bar{X} = 28,1779$) iken, kız öğretmen adaylarının demokratik tutum puanlarının ortalaması ($\bar{X} = 29,3481$) dir. Bu sonuçlar bize; kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre demokratik tutumları, demokrasi kültürü ve demokratik yaşam açılarının yüksek çıktığını göstermektedir. Ayrıca bu sonuçlara paralel olarak; kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre, fırsat ve imkân eşitliği, özgürlük ve adalet gibi temel kavram ve değerleri yasalarla belirlenen sınırlar çerçevesinde bir yaşam tarzı olarak kabul ettiğini ve demokrasi kültürlerinin farklı olduğunu göstermektedir. Cinsiyetler arasında farklılık çıkma nedeni olarak öğretmen ve öğrenci niteliklerinin, öğrencinin birey olarak değer ve bütünlüğünün ve birlikte çalışma alışkanlıklarının farklı olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bu farklılığı ortadan kaldırmak için sınıfta demokratik tutumun geliştirilmesine en çok katkıyı sağlayan öğretim elemanlarının ve ailelerin konu ile ilgili tutum ve davranışlarını değiştirmesi ve bu nedenle de öğretim elemanlarının ve ailelerin yüksek demokratik tutuma sahip olmaları öğrencilerde bu özelliklerin gelişmesini olumlu etkileyebilir. Bu bulgu; Genç ve Kalafat (2007)¹⁵, Genç ve Kalafat (2008)¹⁴, Gömleksiz ve Kan (2008)¹⁷, Erdem ve Sarıtaş (2006)¹², Saracaloğlu ve Arkadaşları (2004)²⁸, Demir (2003)⁸, Yanardağ (2000)³¹, Büyükkaragöz, (1990)² ve Demoulin ve Kolstad (2000)⁹'ün çalışmalarıyla paralellik göstermektedir.

Sınıf değişkenine göre; öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$P > 0,05$]. Anlamlı bir farklılık göstermemesinin nedeni; iyi bir sınıf havasının, öğrenme süreçlerinin ve öğretim elemanlarının demokratik liderlik davranışları açısından farklılık göstermesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Bu bulgu; Duman ve Koç (2004)¹¹ ve Karahan ve Arkadaşları (2006)²²'nin çalışmalarıyla paralellik göstermektedir.

Baba öğrenim düzeyi değişkenine göre; öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$P < 0,05$]. Bu farklılık sonucunda; baba öğrenim düzeyi ortaöğretim olan öğretmen adaylarının ilköğretim olanlara göre demokratik tutum düzeyleri yüksek çıkmıştır. Buda bize; ailenin, siyasal toplumsallaşmadaki etkisinin az ya da çok olması, anne-babanın eğitim durumuna bağlı olduğunu göstermektedir. Ailedeki eğitim düzeyi yükseldikçe, bireylerin

demokratik tutumlarını etkilemektedir. Bu sonuçlar bize bir kere daha anne-baba eğitim düzeyinin etkili olduğunu göstermektedir. Anne ve babalar eğitimleri ile doğru orantılı olarak çocuklarını yetiştirirler. Örneğin çocuğun “kişiye saygı” anlayışını kazanması, bir birey olarak kendine olan güveni, durumlar karşısında gerçekçi, dürüst ve açık olabilmesi gibi hususlar ilk olarak aile ortamında ve doğrudan anne ve babalar kanalıyla çocuklara aktarılmaktadır. Bu durum, anne ve babaların eğitim seviyelerinin ne denli önemli olduğunu açıklamaya yeterlidir. Bu bulgu; Gömleksiz ve Kan (2008)¹⁷ ve Güven (2005)²⁰’in çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Anne öğrenim düzeyi değişkenine göre; öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$P < 0,05$]. Bu farklılık sonucunda; anne öğrenim düzeyi ortaöğretim olan öğretmen adaylarının ilköğretim olanlara göre, anne öğrenim düzeyi lisans olan öğretmen adaylarının ilköğretim ve ortaöğretim olan öğretmen adaylarına göre demokratik tutum düzeyleri yüksek çıkmıştır. Bu sonuçlar bize; Türkiye’deki aile yapısını da göz önünde bulundurmamız gerektiğini göstermektedir. Genel olarak ataerkil bir aile yapısının hâkim olduğu ülkemizde, aile içi demokrasinin uygulanabilmesinde ve çocukların bu demokratik yapıyı özümseyip kavrayabilmelerinde annenin rolü babaya oranla daha fazladır. Yani anne gün içerisinde ve genel anlamda çocuklarıyla daha çok zaman geçirmiş olmasından dolayı, çocuğun yetişmesi açısından daha etken bir unsur olduğu unutulmamalıdır. Ve buna bağlı olarak eğitim düzeyi yüksek olan demokratik bir aile ortamında yetişmiş olan bir çocuk; işbirliği yapabilme, paylaşımcı olabilme, ortak karar almada yardımlaşabilme, başta aile içerisinde ve daha sonraki süreçte toplum içerisinde demokratik işlemleri nasıl kullanacağını bilebilmeyi öğrenir. Bu bulgu; Onur ve Gençdoğan (2005)²⁴’ün çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Bu çalışmanın sonucunda; beden eğitimi ve spor yüksek okulunda öğrenim gören öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeyleri, cinsiyet, anne ve baba öğrenim düzeyleri değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunurken, sınıf değişkenine göre ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Genel olarak bu sonuçlar bize; amaçlı ve kapsamlı olarak demokrasi eğitiminin verildiği eğitim kurumlarının aile ve okullar olduğu, demokratik görüş ve davranışlara sahip vatandaşların yetiştirilmesinin eğitim sistemi ve aile yapısının demokratikliği ile doğru orantılı olduğu, bağımsız düşünebilen ve problem çözmede bilimsel yöntemlerden yararlanabilen; kendisine ve etrafına karşı dürüst davranabilen kişilerin yetişmesinde aile ve okulların önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre şu öneriler geliştirilebilir:

1. Hem erkek hem de kız öğrencilerin daha demokratik aktif katılımcı işbirliğini geliştirmeye ve demokratik değerlerin kazandırılmasına yönelik ortamlar oluşturulmalıdır.
2. Öğrencilere demokratik davranışlar kazandırılabilmek için eğitimin her düzeyinde öğretmenler; meslek bilgisi, genel kültür, demokrasinin ilke ve kurumları, sınıf içi demokrasiyi kurma, yaşatma ve geliştirme olanaklarını sağlayacak öğretim yöntem ve tekniklerine bağlı olarak eğitim programları uygulamalıdır.
3. Demokrasi eğitiminin toplum, aile ve okul bağlantısı dikkate alınarak; anne-baba ve çocuk eğitimi çerçevesinde seminerler verilmelidir.
4. Öğretmen adaylarının demokratik tutum ve değerlerinin kazandırılmasına yönelik çok boyutlu çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1- Blair, H., Jump-Starting Democracy: Adult Civic Education And Democratic Participation In Three Countries. *Democratization*. 10 (1), 53 – 76, 2003.
- 2- Büyükkaragöz, S., *Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, 1990.
- 3- Büyükkaragöz S., *Yüksek Öğretim Programları ve Demokratik Tutumlar*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, 1995.
- 4- Büyükdüvenci, S., *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası, 1987.
- 5- Büyükdüvenci, S., *Eğitim Felsefesine Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2001.
- 6- Davies, L., Comparing Definitions Of Democracy In Education. *Compare*, 29(2), 127 – 140, 1999.
- 7- Davis, O. L., Editorial Does Democracy In Education Still Live. *Journal Of Cumulative An Supervision*. 19 (1), 1 – 4, 2003.
- 8- Demir, M. K., *İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Gösterdikleri Demokratik Davranışlara İlişkin Öğrenci Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara, 2003.
- 9- Demoulin, D.F. and Kolstad, R., Assessing The Gains Of Behavioral Dynamics Essential For Success In Democracy For Teacher Education Students. *College Student Journal*. 34 (3), 417 – 424, 2000.
- 10- Doğan, İ., *Modern Toplumda Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları İnsan Hakları Kültürel Temelleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, s: 94., 2003.
- 11- Duman, T., ve Koç, G., *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşleri*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı 6–9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya, 2004.
- 12- Erdem. A. R. ve Sarıtas E., *Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Algıları (PAÜ Örneği)*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:16, ss:525-538, 2006.
- 13- Garrison, W.H., *Democracy, Experience And Education*, Phi Delta Kapan., 525 – 529, March 2003.
- 14- Genç, S., Z. ve Kalafat, T., *Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı:19, s:211-222, 2008.
- 15- Genç, S. Z ve Kalafat T., *Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:22, s: 10-22, 2007.
- 16- Gömleksiz, M., *Kubaşık Öğrenme Yöntemi ile Geleneksel Yöntemin Demokratik Tutumlar ve Erişime Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana. 1993.
- 17- Gömleksiz, M. N. ve Kan A. Ü., *Eğitim Fakültesi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programlarına Kayıtlı Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Firat Üniversitesi Örneği)*. Milli Eğitim Dergisi, sayı: 178, s: 44-63, 2008.
- 18- Gözütok, F. D., *Öğretmenlerin Demokratik Tutumları*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, 41 - 43., 1995.
- 19- Greenberg, P., *Why Not Academic Preschool Autocracy Or Democracy In The Class*. *Young Children*. 47(3), 54 - 63., 1992.
- 20- Güven, A., *Tarih Öğretiminde Öğrencilerin Demokratik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Erzurum Örneği)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2005.
- 21- Harber, C., *Education, Democracy And Poverty Reduction in Afrika*. *Comparative Education*, 38 (3), 267 - 276., 2002.
- 22- Karahan, T. F., Sardoğan E.M., Özkamalı E, ve Dicle N.A., *Öğretmen Adaylarında Demokratik Tutum, Nevrotik Eğilimler ve Kendini Gerçekleştirme*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı: 30, ss:149-158, 2006.
- 23- Karasar, N., *Demokrasi Eğitimi, Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz*, Ankara: Türk Eğitim Derneği Bilim Serisi, No: 8, 1985.
- 24- Onur, M. ve Gençdoğan, B., *Ana-Baba Tutumunun Demokratik Tutum Üzerindeki Etkilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi 28–30 Eylül 2005 Denizli.
- 25- Özer, Ş., *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Yöneticilerin İletişim Davranışlarıyla İlgili Öğretmen ve Yönetici Algılarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2002.
- 26- Perliger A; Daphna C. N and Ami P., *Democratic Attitudes Among High- School Pupils: The Role Played By Perceptions of Class Climate, School Effectiveness and School Improvement*, Volume:17, number:1, ss:119-140. March 2006.
- 27- Rowland, S. *Teaching For Democracy In Higher Education*. *Teaching In Higher Education*. 8(1), 89 – 109, 2003.
- 28- Saracaloglu, A. S; Evin, İ. ve Varol, S. R., *İzmir İlinde Çeşitli Kurumlarda Görev Yapan Öğretmenler ile Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı:4/2, ss: 335 364, Kasım 2004.
- 29- Taşpınar, M., *The Effect Of The Interactive Small Group Study Method on Democratic Attitudes And Self-Expression Ability, Social Behavior And Personality*, Volume: 34, number:9, ss:1115–1126, 2006.
- 30- Toper, T., *İlköğretim İkinci Kademe Demokrasi Eğitimi: İkinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları Sergileme Düzeyleri (Kars İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars, 2007.
- 31- Yanardağ, A., *Üniversite Gençliğinin Demokratik Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma (Selçuk Üniversitesi Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya, 2000.
- 32- Yeşil, R., *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002.